

Zasady kontroli kierujących pojazdami przewożącymi żywe zwierzęta

mł. asp. Dorota Dziubek
mł. asp. Elżbieta Sęktas
Zakład Prewencji i Ruchu Drogowego

Zasady kontroli kierujących pojazdami przewożącymi żywe zwierzęta

Katowice 2017

Redakcja:
mł. insp. Dariusz Walczak

Redakcja techniczna i korekta:
Paweł Mięsiak

© Szkoła Policji w Katowicach, Katowice 2017. Pewne prawa zastrzeżone.

Niniejsza publikacja w całości stanowi materiał dydaktyczny Szkoły Policji w Katowicach.
Publikacja dostępna jest na licencji:
Creative Commons – Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych
3.0 Polska (CC-BY-NC-ND) 3.0. Polska.

Postanowienia licencji są dostępne pod adresem:
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/pl/legalcode>

Spis treści

Wstęp	4
1. Przepisy regulujące przewóz żywych zwierząt	5
1.1. Podstawy prawne	5
1.2. Wyłączenia	5
1.3. Podstawowe definicje	7
2. Środki transportu stosowane do przewozu żywych zwierząt oraz ocena zdolności zwierząt do transportu	9
2.1. Przepisy dotyczące wszystkich środków transportu	9
2.2. Dodatkowe przepisy dotyczące transportu drogowego	10
2.3. Dodatkowe przepisy dotyczące długotrwałych przewozów domowych nieparzystokopytnych gatunków domowego bydła, owiec, kóz i świń.....	11
2.4. Dodatkowe przepisy dotyczące transportu w kontenerach	13
2.5. Gęstość załadunku	13
2.6. Ocena zdolności zwierząt do transportu	15
3. Kontrola przewozu żywych zwierząt	18
3.1. Wymagane dokumenty	18
3.2. Wzory i opis wybranych dokumentów.	18
3.3. Czas pracy kierowców w zestawieniu z czasem przewozu zwierząt	29
3.3.1. Odstępy czasu między pojeniem i karmieniem, czas trwania podróży oraz okresy odpoczynku	29
3.3.2. Czas pracy kierowców	32
3.3.3. Zestawienie czasu przewozu zwierząt z czasem pracy kierowców	33
3.4. Kontrola środka transportu	34
4. Odpowiedzialność karna	35
Literatura	42

Jako policjanci mamy obowiązek czuwać nad bezpieczeństwem i porządkiem w ruchu drogowym, a także kontrolować uczestników ruchu. Jednym z uprawnień nadanych nam przez ustawodawcę jest kontrola przewozu drogowego żywych zwierząt oraz wymagań związanych z tym przewozem.

Przewóz żywych zwierząt jest bardzo wymagającym transportem. Niejednokrotnie w wyniku złych warunków podczas transportu wiele zwierząt ginie lub zostaje zranionych. W związku z powyższym Unia Europejska nałożyła wiele obostrzeń i przepisów dotyczących bezpiecznego i humanitarnego przewozu zwierząt. Przede wszystkim przedsiębiorstwa, które zajmują się przewozem żywych zwierząt muszą być do tego upoważnione przez dane państwo członkowskie Unii Europejskiej. Ponadto ich pracownicy muszą być odpowiednio przeszkoleni aby zapewnić dobrostan zwierząt podczas transportu. Ich transport musi odbywać się w jak najkrótszym czasie, jak również odbywać się za pomocą odpowiednio przystosowanego pojazdu.

Niniejsza publikacja ma za zadanie przybliżenie problematyki związanej z przewozem żywych zwierząt, zasadami transportu, wymaganymi dokumentami, uregulowaniami prawnymi oraz odpowiedzialnością karną za niedopełnienie obowiązków wynikających z przepisów.

Rozdział 1.

Przepisy regulujące przewóz żywych zwierząt

1.1. Podstawy prawne

Główną podstawą prawną dotyczącą transportu zwierząt w Polsce jest ustawa z dnia 1 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt. Ustawa reguluje postępowanie ze zwierzętami kręgowymi, w tym zwierzętami kręgowymi wykorzystywanymi w celach naukowych lub edukacyjnych oraz współdziałanie organów na rzecz ochrony zwierząt. Artykuł 24 (Rozdział 7) ustawy o ochronie zwierząt bezpośrednio odsyła nas do rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2005 z dnia 22 grudnia 2004 r. *w sprawie ochrony zwierząt podczas transportu i związanych z tym działań oraz zmieniające dyrektywy 64/432/EWG i 93/119/WE oraz rozporządzenie (WE) nr 1255/97*, w którym szczegółowo uregulowane są zasady transportu żywych zwierząt.

Rozporządzenie Rady WE 1/2005 stosuje się do transportu zwierząt kręgowych w obrębie Wspólnoty, jak również do przeprowadzanych przez właściwych urzędników specjalnych kontroli partii wjeżdżających na lub opuszczających obszar celny UE. Ponadto reguluje przepisy techniczne jakim powinny odpowiadać środki transportu, którymi przewożone są żywe zwierzęta, określa odpowiednią zdolność zwierząt do transportu oraz precyzuje wielkość powierzchni ładunkowych pojazdów wykonujących transport żywych zwierząt dla poszczególnych gatunków.

1.2. Wyłączenia

Wyłączenia od stosowania przy transporcie zwierząt wymienione zostały w artykule 2 rozporządzenia Rady WE 1/2005. Dotyczą one:

- transportu zwierząt dokonywanego przez rolników wykorzystujących pojazdy rolnicze lub należące do nich środki transportu, w przypadku gdy warunki geograficzne wymagają transportu niektórych typów zwierząt w celu sezonowego wypasu;

- transportu własnych zwierząt dokonywanego przez rolników za pomocą własnych środków transportu na odległość mniejszą niż 50 km od ich gospodarstwa.

Rolnicy wykonujący przewóz żywych zwierząt podlegający wyłączeniom, muszą jednak stosować się do artykułu 3 rozporządzenia, tj. nikt nie może przewozić zwierząt lub zlecać transportu zwierząt w sposób powodujący ich okaleczenie lub przyczyniający się do zadawania im cierpienia. Ponadto muszą być spełnione następujące warunki:

- podjęto wcześniej wszystkie niezbędne czynności w celu skrócenia do minimum długości trwania przewozu oraz zapewnienia potrzeb zwierząt podczas przewozu;
- zwierzęta są zdolne do podróży;
- środki transportu są przeznaczone, skonstruowane, utrzymywane oraz działają w sposób pozwalający zapobiec zranieniu i cierpieniu oraz w sposób zapewniający bezpieczeństwo zwierząt;
- urządzenia do załadunku i wyładunku są odpowiednio zaprojektowane, skonstruowane, utrzymywane i obsługiwane tak, aby zapobiec zranieniu i cierpieniu zwierząt oraz w sposób zapewniający bezpieczeństwo zwierząt;
- personel zajmujący się zwierzętami posiada odpowiednie wykszolenie lub kompetencje wymagane w tym przypadku i wykonuje swoje obowiązki bez stosowania przemocy lub jakiejkolwiek metody powodującej niepotrzebny strach, zranienie lub cierpienie;
- transport jest przeprowadzany bez opóźnień do miejsca przeznaczenia, natomiast warunki dobrostanu zwierząt są regularnie kontrolowane i utrzymywane na odpowiednim poziomie;
- zwierzęta mają zapewnioną odpowiednią powierzchnię podłogi i wysokość, właściwe dla ich wielkości i zaplanowanego przewozu;

- woda, karma i odpoczynek są zapewnione w odpowiednich odstępach czasu oraz odpowiadają ilościowo i jakościowo danemu gatunkowi i wielkości zwierząt.

Innym przepisem rozporządzenia, do którego muszą się stosować jest artykuł 27, tj. właściwe władze zapewniają, aby spełnione zostały wymagania niniejszego rozporządzenia poprzez przeprowadzenie niedyskryminacyjnej kontroli zwierząt, środków transportu i związanych z nimi dokumentów. W skrócie – rolnik musi dać się skontrolować.

W pozostałych transportach żywych zwierząt realizowanych przez rolników, a nie wymienionych w artykule 3, rolnik jest przewoźnikiem.

1.3. Podstawowe definicje

- **zwierzęta** – oznacza żywe zwierzęta kręgowce;
- **punkty gromadzenia** – oznacza miejsca takie jak gospodarstwa, punkty skupu i targowiska, gdzie zwierzęta domowe nieparzystokopytne lub gatunki domowego bydła, kóz, owiec lub świń pochodzące z różnych gospodarstw są łączone razem w celu stworzenia partii;
- **osoba obsługująca** – oznacza osobę bezpośrednio odpowiedzialną za dobrostan zwierząt, która towarzyszy im podczas przewozu;
- **właściwe władze** – oznaczają centralną instytucję państwa członkowskiego właściwą do przeprowadzania kontroli dobrostanu zwierząt lub jakiegokolwiek organu oddelegowanego w tym celu (w Polsce jest nim powiatowy lekarz weterynarii – art. 24a ustawy o ochronie zwierząt);
- **przewóz** – oznacza całą operację transportu z miejsca wyjazdu do miejsca przeznaczenia, w tym rozładowanie, umieszczanie w odpowiednich pomieszczeniach i załadunek mające miejsce na pośrednich etapach przewozu;
- **opiekun** – oznacza osobę fizyczną lub prawną, z wyjątkiem przewoźnika, odpowiedzialną oraz obsługującą zwierzęta, w charakterze czasowym lub stałym;

- **długotrwały przewóz** – oznacza podróż, przekraczającą 8 godzin, rozpoczynającą się w chwili, gdy pierwsze zwierzę z partii przemieszcza się;
- **środki transportu** – są to pojazdy drogowe lub kolejowe, statki i samoloty stosowane do transportu zwierząt;
- **systemy nawigacji** – oznacza infrastrukturę opartą na satelitach, dostarczającą ogólnoswiatowe, ciągłe, dokładne i gwarantowane pod względem czasu i miejsca usługi pozycjonowania lub technologię dostarczającą usługi uznawane za równoważne do celów niniejszego rozporządzenia;
- **transport** – oznacza wszelkie przemieszczanie zwierząt odbywające się przy użyciu środka transportu, które obejmuje załadunek i wyładunek zwierząt, transfer i odpoczynek aż do chwili zakończenia wyładunku zwierząt w miejscu przeznaczenia;
- **przewoźnik** – oznacza osobę fizyczną lub prawną transportującą zwierzęta na własny rachunek lub na rachunek strony trzeciej;
- **pojazd** – oznacza środek transportu wyposażony w koła posiadający napęd lub holowany.

Rozdział 2.

Środki transportu stosowane do przewozu żywych zwierząt oraz ocena zdolności zwierząt do transportu

2.1. Przepisy dotyczące wszystkich środków transportu

Pojazdy przeznaczone do transportu żywych zwierząt muszą spełniać wymogi bezpieczeństwa dla zwierząt. Przede wszystkim należy uniemożliwić zwierzętom wydostanie się z pojazdu i nie dopuścić do ich zranienia. Przewoźnik ma obowiązek chronić je przed niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi oraz utrzymywać czystość środka transportu.

Środki transportu, kontenery i ich instalacje muszą być zaprojektowane, skonstruowane, utrzymywane i obsługiwane w sposób:

- pozwalający na uniknięcie zranienia ciała i cierpienia oraz zapewniający bezpieczeństwo zwierząt;
- chroniący zwierzęta od ciężkich warunków meteorologicznych, ekstremalnych temperatur oraz zmiennych warunków klimatycznych;
- pozwalający na utrzymanie czystości i dezynfekcję;
- zabezpieczający przed ucieczką zwierząt lub wypadnięciem oraz zapewniający wytrzymanie nacisku związanego z ruchem podczas transportu;
- zapewniający wodę w ilości i o jakości odpowiedniej dla transportowanego gatunku;
- zapewniający dostęp do zwierząt w przypadku kontroli i opieki;
- posiadający antypoślizgową powierzchnię podłogową;
- posiadający podłogę minimalizującą wyciek moczu i odchodów;
- zapewniający oświetlenie wystarczające do kontroli i opieki nad zwierzętami podczas transportu.

Wewnątrz przedziałów dla zwierząt oraz na każdym poziomie musi być zapewniona właściwa przestrzeń umożliwiająca odpowiednią wentylację zwierząt

w naturalnej pozycji stojącej, bez ograniczania w żaden sposób ich naturalnych ruchów. Elementy dzielące powinny być wystarczająco mocne, aby wytrzymać ciężar zwierząt. Instalacje powinny być zaprojektowane w sposób umożliwiający szybkie i łatwe działanie. Świnie o wadze mniejszej niż 10 kg, jagnięta o wadze poniżej 20 kg, jałówki w wieku poniżej sześciu miesięcy i źrebięta w wieku poniżej czterech miesięcy powinny mieć zapewnioną odpowiednią ściółkę lub odpowiedni materiał zapewniający im komfort właściwy dla gatunku, liczby transportowanych zwierząt oraz pogody. Materiał musi zapewniać odpowiednią absorpcję moczu i odchodów.

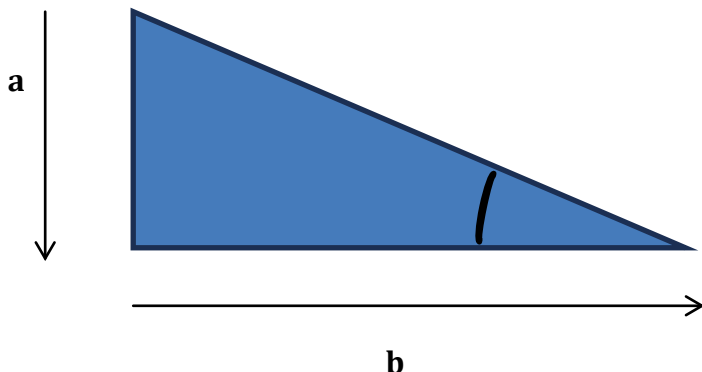
2.2. Dodatkowe przepisy dotyczące transportu drogowego

Pojazdy, w których transportuje się zwierzęta są oznakowane w sposób jasny i widoczny, wskazujący na obecność zwierząt, z wyjątkiem przypadku gdy zwierzęta przewożone są w kontenerach. Wówczas kontenery muszą być oznakowane w sposób widoczny i jasny, wskazujący na obecność zwierząt wraz ze znakiem wskazującym górną część kontenera. Oznakowanie może być dowolne, rozporządzenie nie podaje wzoru i miejsca oznakowania pojazdu przewożącego żywe zwierzęta.

Pojazdy drogowe posiadają odpowiednie wyposażenie do załadunku i rozładunku. Zarówno do załadunku, jak i wyładunku zwierząt należy używać przeznaczonych do tego celu pomostów, ramp, trapów i wind. Wyposażenie to musi zabezpieczać zwierzęta przed wypadnięciem jak również nie może być za strome.

Rys. 1. Przykładowe oznakowanie środka transportowego przewożącego żywe zwierzęta

$$\alpha = a : b \times 100 (\%)$$

a : b < 50% owce, bydło, kozy

1 : 2 < 36,4% świnie, cielęta, konie

1 : 3 + cm

Rys. 2. Obliczenie kąta nachylenia trapu do załadunku i rozładunku zwierząt (źródło: *Materiały szkoleniowe Fundacji Eyes on Animals – Alexander Rabitsch*)

2.3. Dodatkowe przepisy dotyczące długotrwałych przewozów domowych nieparzystokopytnych gatunków domowego bydła, owiec, kóz i świń

Dach

Środek transportu musi być wyposażony w dach w jasnym kolorze, właściwie ocieplony.

Podłoga i ściółka

Zwierzęta muszą mieć zapewnioną odpowiednią ściółkę lub odpowiedni materiał gwarantujący im wygodę, właściwą dla gatunku, liczby transportowanych zwierząt, czasu podróży oraz pogody. Materiał musi zapewniać odpowiednią absorpcję moczu i odchodów.

Karma

Środek transportu użyty do przewozu musi być wyposażony w wystarczającą ilość odpowiedniej karmy zaspokajającej wymagania żywieniowe zwierząt w trakcie

podróży. W trakcie podróży pasza musi być zabezpieczona przed warunkami pogodowymi oraz zanieczyszczeniem, takim jak w szczególności kurz, paliwo, spaliny, odchody i mocz zwierząt. W przypadku gdy niezbędne jest specjalne wyposażenie do karmienia zwierząt, sprzęt ten musi być transportowany w pojeździe i musi on być skonstruowany w sposób umożliwiający jego przymocowanie do danej części pojazdu tak, by nie mógł się przewrócić. W trakcie jazdy i gdy sprzęt nie jest używany, musi być on przechowywany w części pojazdu oddzielonej od zwierząt.

Podziały

Nieparzystokopytne muszą być transportowane w indywidualnych boksach, z wyjątkiem kłaczy podróżujących ze źrebietami. Środki transportu muszą być wyposażone w ścianki działowe tak, aby można było tworzyć oddzielne przegrody, jednocześnie zapewniając wszystkim zwierzętom swobodny dostęp do wody. Przegrody muszą być tak skonstruowane, aby można je było umieszczać w różnych pozycjach oraz tak, aby wielkość przegród była dopasowana do szczególnych wymogów, rodzaju, wielkości i liczby zwierząt.

Woda

Środki transportu muszą być zaopatrzone w źródło wody umożliwiający w czasie podróży szybkie jej dostarczenie przez osobę obsługującą, tak aby wszystkie zwierzęta miały dostęp do wody. Urządzenia dostarczające wodę muszą działać prawidłowo i muszą być odpowiednio zaprojektowane i rozmieszczone dla odpowiednich kategorii zwierząt pojonnych na pokładzie pojazdu. Całkowita pojemność pojemników na wodę wynosi co najmniej 1,5% maksymalnego załadunku. Pojemniki na wodę muszą być zaprojektowane tak, aby mogły być opróżniane i czyszczone po każdej podróży oraz muszą być zaopatrzone w system pozwalający na kontrolę poziomu wody. Muszą być połączone z systemami pojenia w obrębie przedziałów oraz muszą być utrzymywane w stanie pozwalającym na prawidłowe funkcjonowanie.

Wentylacja i temperatura

Systemy wentylacji muszą być zaprojektowane, skonstruowane i utrzymywane tak, aby podczas całej podróży, bez względu na to czy pojazd jest w ruchu czy

nie, temperatura była utrzymana w granicach od 5 do 30° C wewnątrz pojazdu dla wszystkich zwierząt, z tolerancją +/-5° C w zależności od temperatury na zewnątrz. System musi być zdolny do pracy przez co najmniej 4 godziny, niezależnie od silnika pojazdu. Środki transportu drogowego muszą być zaopatrzone w system kontroli temperatury, jak również w środki rejestrujące tego rodzaju dane. Czujniki muszą być zlokalizowane w częściach pojazdu, które w zależności od konstrukcji, będą najbardziej narażone na najgorsze warunki klimatyczne. Otrzymane w ten sposób zapisy temperatury będą opatrzone datą i udostępniane na prośbę właściwych władz. Środki transportu drogowego muszą być zaopatrzone w system ostrzegania służący zawiadamianiu kierowcy o tym, że temperatura w pomieszczeniach dla zwierząt osiągnie ustalone maksimum lub minimum.

2.4. Dodatkowe przepisy dotyczące transportu w kontenerach

Kontenery, w których transportowane są zwierzęta muszą być oznakowane w sposób widoczny i jasny, wskazujący na obecność zwierząt wraz ze znakiem wskazującym górną część kontenera. Podczas transportu i obsługi kontenery muszą zawsze znajdować się w pozycji pionowej, powinno się również zminimalizować ryzyko wstrząsów i uderzeń. Kontenery muszą być zabezpieczone przed przemieszczaniem się wynikającym z ruchu środka transportu. Kontenery cięższe niż 50 kg muszą być wyposażone w odpowiednią ilość właściwie zaprojektowanych, zainstalowanych i utrzymywanych punktów zabezpieczających, umożliwiających bezpieczne przymocowanie do środka transportu podczas załadunku. Kontenery muszą być zamocowane do środków transportu przed rozpoczęciem podróży, aby zapobiec przemieszczeniom wynikającym z ruchu środka transportu.

2.5. Gęstość załadunku

Oprócz wagi pojazdu ważna jest także gęstość załadunku. Gęstość załadunku to wymiar powierzchni przypadający na dane zwierzę. Określa się je na podstawie przyjętych w dyrektywie wartości średnich. Wartości te różnią się ze względu na wagę,

wielkość i kondycję zwierząt, czas podróży oraz warunki meteorologiczne. Jeśli wartości te (waga pojazdu z załadunkiem i gęstość załadunku) będą większe niż określone, pojazd będzie przeładowany. Służby kontrolne mogą w takim przypadku ukarać kierowcę mandatem i nakazać wyładowanie zwierząt lub zawrócić pojazd do miejsca załadunku.

Załącznik nr 1 rozporządzenia Rady WE 1/2005 w rozdziale VII określa wielkość powierzchni ładownej dla zwierząt.

Przykładowe wielkości powierzchni ładownej przedstawiono poniżej:

Konie dorosłe	1,75 m² (0,7 x 2,5 m)
Młode konie (6-24 miesięcy) (do podróży trwającej do 48 godzin)	1,2 m ² (0,6 x 2 m)
Młode konie (6-24 miesięcy) (do podróży trwającej ponad 48 godzin)	2,4 m ² (1,2 x 2 m)
Kucyki (poniżej 144 cm)	1 m ² (0,6 x 1,8 m)
Żrebięta (0-6 miesięcy)	1,4 m ² (1 x 1,4 m)

Tab. 1. Domowe zwierzęta nieparzystokopytne

Uwaga: W trakcie długich podróży, żrebiętom oraz młodym koniom zapewnia się możliwość leżenia. Te dane liczbowe mogą różnić się maksymalnie o 10% w odniesieniu do dorosłych koni i kucyków oraz o 20% w odniesieniu do młodych koni i żrebiąt, w zależności nie tylko od masy oraz rozmiarów, ale także od kondycji fizycznej, warunków meteorologicznych oraz przewidywanego czasu podróży.

Kategoria	Przybliżona masa (w kg)	Powierzchnia w m² na zwierzę
Małe cielęta	50	0,30 do 0,40
Cielęta średnich rozmiarów	110	0,40 do 0,70
Bydło średnich rozmiarów	200	0,70 do 0,95
Ciężkie cielęta	325	0,95 do 1,30
Bydło ciężkie	550	1,30 do 1,60
Bardzo ciężkie bydło	>700	>1,60

Tab. 2. Bydło

Te dane liczbowe mogą różnić się w zależności nie tylko od masy oraz rozmiarów zwierzęcia ale także od ich kondycji fizycznej, warunków meteorologicznych oraz przewidywanego czasu podróży.

Średnia masa	Powierzchni na świnie
100 kg	0,43 m ²

Tab. 3. Świnie

Wszystkie świnie muszą mieć możliwość przebywania co najmniej w naturalnej pozycji leżącej i stojącej. Aby spełnić te minimalne wymagania, gęstość załadunku podczas transportu w przypadku świń o masie około 100 kg nie powinna przekraczać 235 kg/m². W zależności od rasy, wielkości oraz kondycji fizycznej wymagana powierzchnia może zostać zwiększona o 20% z uwzględnieniem warunków meteorologicznych oraz czasu podróży.

2.6. Ocena zdolności zwierząt do transportu

Aby chronić zdrowie i dobrostan zwierząt, a także zdrowie publiczne, w prawodawstwie europejskim i krajowym określono warunki, w których zwierzęta uważa się za niezdolne do transportu. Nikt nie może przewozić zwierząt lub zlecać transportu zwierząt w sposób powodujący ich okaleczenie lub przyczyniający się do zadawania im cierpienia (*rozporządzenie (WE) nr 1/2005, art. 3*). Zwierzęta mogą być przewożone jedynie, jeżeli są zdolne do transportu, natomiast wszystkie zwierzęta muszą być transportowane w warunkach gwarantujących im brak zranień lub niepotrzebnego cierpienia (*rozporządzenie (WE) nr 1/2005, załącznik I, rozdział I, pkt 1*). Opiekunowie zwierząt w miejscu wyjazdu, transferu lub w miejscu przeznaczenia oraz operatorzy punktów gromadzenia zapewniają przestrzeganie przepisów technicznych ustanowionych w rozdziale I i III sekcja 1 załącznik I w odniesieniu do transportowanych zwierząt (*rozporządzenie (WE) nr 1/2005, art. 8 i 9*).

Zwierzęta zranione lub wykazujące słabość fizjologiczną lub patologię nie będą uważane za zdolne do transportu, w szczególności jeśli:

- nie są zdolne do samodzielnego poruszania się bez bólu lub poruszania się bez pomocy;
- mają poważną ranę otwartą lub wypadnięcie;
- są to ciężarne samice będące w okresie przekraczającym 90% lub więcej przewidywanego okresu ciąży lub są to samice, które urodziły w poprzednim tygodniu;
- są to nowo narodzone ssaki, u których rana po pępowinie nie zagoiła się jeszcze całkowicie;
- są to świny w wieku poniżej trzech tygodni, jagnięta w wieku poniżej tygodnia i jałówki w wieku poniżej dziesięciu dni, chyba że są transportowane na odległość mniejszą niż 100 km;
- są to koty i psy w wieku poniżej ośmiu tygodni, chyba że towarzyszy im matka;
- są to zwierzęta z porożem w scypule.

Chore lub zranione zwierzęta mogą być uznawane za zdolne do transportu, jeśli są:

- lekko zranione lub chore, a transport nie spowoduje dodatkowego cierpienia; w razie wątpliwości, konieczna jest decyzja weterynarza;
- transportowane do celów dyrektywy Rady 86/609/EWG(1), jeśli choroba lub uszkodzenie jest częścią programu badawczego;
- transportowane pod nadzorem weterynaryjnym lub po leczeniu lub też po diagnozie weterynaryjnej. Zezwolenie na tego rodzaju transport zostaje wydane jedynie wówczas, jeśli objęte nim zwierzęta nie są poddane niepotrzebnemu cierpieniu lub złemu traktowaniu;
- zwierzęta poddane procedurom weterynaryjnym wynikającym z praktyk rolniczych, takich jak pozbawianie rogów lub kastracja, pod warunkiem, że rany są całkowicie zagojone.

Jeśli zwierzęta chorują lub zraniły się podczas transportu, zostaną oddzielone od innych i otrzymają właściwą pierwszą pomoc jak najszybciej jest to możliwe.

Otrzymają właściwe leczenie weterynaryjne, a w razie potrzeby, zostaną poddane ubojowi lub zabite w sposób niepowodujący niepotrzebnych cierpień. Przy podejmowaniu decyzji, czy zwierzę w ogóle nie może być przewożone lub czy może być „zdolne do zaplanowanego przewozu” trzeba kierować się profesjonalnym osądem: np. w pewnych szczególnych okolicznościach lekko ranne lub chore zwierzę może być przewożone, w oparciu o zalecenie lekarza weterynarii, na krótkich dystansach po podjęciu odpowiednich środków ostrożności. Kwalifikacje do postawienia diagnozy ma wyłącznie lekarz weterynarii, a co za tym idzie, służby kontrolne w razie ujawnienia zwierząt w stanie uniemożliwiającym kontynuowanie przewozu są zobowiązane powiadomić Powiatowego Lekarza Weterynarii.

Rozdział 3.

Kontrola przewozu żywych zwierząt

3.1. Wymagane dokumenty

Zgodnie z obowiązującymi przepisami ustawy Prawo o ruchu drogowym, ustawy o transporcie drogowym, rozporządzenia Rady WE 1/2005, ustawy o czasie pracy kierowców i innych aktów prawnych wymaganymi dokumentami podczas kontroli przewozu żywych zwierząt są:

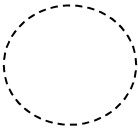
- prawo jazdy;
- dokumenty pojazdu (dowód/y rejestracyjny/e, ubezpieczenie OC);
- zezwolenie przewoźnika;
- świadectwo zatwierdzenia środka transportu;
- licencja dla kierowcy / osób obsługujących;
- dokumenty identyfikujące zwierzęta (np. rodowód, data urodzenia);
- dokumentacja transportu (dokument przewozowy);
- dziennik podróży;
- system nawigacji;
- tachograf, wykresówki, dane cyfrowe;
- instrukcja dotycząca karmienia.

3.2. Wzory i opis wybranych dokumentów.

Zezwolenie przewoźnika – przewóz żywych zwierząt może wykonywać jedynie przewoźnik, który otrzyma zezwolenie wydane przez właściwe władze. Podczas transportu zwierząt kopia zezwolenia powinna być dostępna dla właściwych władz. Zezwolenie dla przewoźnika może być dwojakiego rodzaju:

- obowiązujące w przypadku przewozów do 8 godzin (typ 1 – przewóz krótkotrwały);

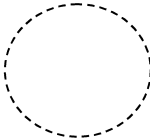
- obowiązujące w przypadku przewozów powyżej 8 godzin (typ 2 – przewóz długotrwały).

1. ZEZWOLENIE PRZEWOŹNIKA NR		
2. IDENTYFIKACJA PRZEWOŹNIKA		TYP 1 NIE OBOWIĄZUJE W PRZYPADKU DLUGOTRWAŁEGO TRANSPORTU
2.1. Nazwa firmy		
2.2. Adres		
2.3. Miasto	2.4. Kod pocztowy	2.5. Państwo Członkowskie
2.6. Telefon	2.7. Faks	2.8. E-mail
3. ZEZWOLENIE OGRANICZONE DO DANEGO: Rodzaju zwierząt ☐ środków transportu ☐		
Rodzaj:		
Data ważności.....		
4. ORGAN WYDAJĄCY ZEZWOLENIE		
4.1. Nazwa i adres organu		
4.2. Telefon	4.3. Faks	4.4. E-mail
4.5. Data	4.6. Miejsce	4.7. Pieczęć urzędowa
4.8. Nazwisko i podpis urzędnika		

Rys. 3. Wzór zezwolenia – typ 1

Powyższe zezwolenie w Polsce wydaje Powiatowy Lekarz Weterynarii jest ono ważne maksymalnie przez 5 lat od daty wystawienia i nie obowiązuje w przypadku długotrwałego przewozu (art. 10 rozporządzenia Rady WE 1/2005). Zezwolenie wydawane jest z numerem niepowtarzalnym w danym państwie członkowskim. Sporządzone jest w językach urzędowych państwa członkowskiego oraz w języku angielskim, jeśli przewoźnik prowadzi działalność w innym państwie członkowskim.

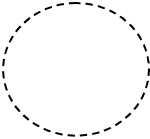
Tego rodzaju zezwolenie jest ważne maksymalnie pięć lat od daty wystawienia i jest ważne podczas wszystkich przewozów, w tym długotrwałych. Podobnie jak zezwolenie typu 1 wydawane jest przez Powiatowego Lekarza Weterynarii (Art. 11 rozporządzenia Rady WE 1/2005). Zezwolenie wydawane jest z numerem niepowtarzalnym w danym państwie członkowskim. Sporządzone jest w językach urzędowych państwa członkowskiego oraz w języku angielskim, jeśli przewoźnik prowadzi działalność w innym państwie członkowskim.

1. ZEZWOLENIE PRZEWOŹNIKA NR		
2. IDENTYFIKACJA PRZEWOŹNIKA		TYP 2 WAŻNE W PRZYPADKU KAŻDEGO TRANSPORTU, W TYM DŁUGOTRWAŁEGO
2.1. Nazwa firmy		
2.2. Adres		
2.3. Miasto	2.4. Kod pocztowy	2.5. Państwo Członkowskie
2.6. Telefon	2.7. Faks	2.8. E-mail
3. ZAKRES ZEZWOLENIA Zezwolenie ograniczone jest do danego		
Rodzaju zwierząt ☐		Środków transportu ☐
Rodzaj:		
Data ważności.....		
4. ORGAN WYDAJĄCY ZEZWOLENIE		
4.1. Nazwa i adres organu		
4.2. Telefon	4.3. Faks	4.4. E-mail
4.5. Data	4.6. Miejsce	4.7. Pieczęć urzędowa
4.8. Nazwisko i podpis urzędnika		

Rys. 4. Wzór zezwolenia – typ 2

Świadectwo zatwierdzenia środka transportu – w przypadkach gdy wykonywany jest długotrwały transport zwierząt, pojazd musi posiadać świadectwo zatwierdzenia środka transportu.

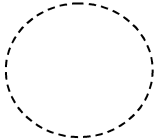
Zaświadczenie takie jest ważne maksymalnie przez 5 lat od chwili wydania, oraz przestaje być ważne w przypadku modyfikacji lub przebudowy środka transportu w sposób wpływający na dobrostan zwierząt. Świadectwo wydawane jest przez właściwą władzę (w Polsce Powiatowy Lekarz Weterynarii) i dopuszcza ono pojazd do długotrwałego transportu zwierząt (*Art. 18 rozporządzenia Rady WE 1/2005*). Zezwolenie wydawane jest z numerem niepowtarzalnym w danym państwie członkowskim.

1. NUMER ŚWIADECTWA		
2. Typ zwierząt dopuszczonych do transportu		
3. POWIERZCHNIA W M²/POKŁAD		
4. Niniejsze świadectwo jest ważne do		
5. ORGAN WYDAJĄCY ŚWIADECTWO		
5.1. Nazwa i adres organu wydającego świadectwo		
5.2. Telefon	5.3. Faks	5.4. E-mail
5.5. Data	5.6. Miejsce	5.7. Pieczęć
5.8. Nazwisko i podpis		

Rys. 5. Świadectwo zatwierdzenia środka transportu

Sporządzone jest w językach urzędowych państwa członkowskiego oraz w języku angielskim, jeśli przewoźnik prowadzi działalność w innym państwie członkowskim.

Licencja dla kierowcy / osób obsługujących – każdy kierowca pojazdów transportujący zwierzęta domowe nieparzystokopytne, gatunki domowego bydła, owiec, kóz, świń lub drób oraz osoby obsługujące zwierzęta muszą posiadać licencję. Podczas transportu licencja powinna być dostępna do kontroli.

1. KIEROWCA/OSOBA OBSŁUGUJĄCA (*)		
1.1. Nazwisko		
1.2. Imiona		
1.3. Data urodzenia	1.4. Miejsce i kraj urodzenia	1.5. Narodowość
2. NUMER LICENCJI		
2.1. Niniejsza licencja jest ważna do		
3. ORGAN WYDAJĄCY LICENCJĘ		
3.1. Nazwa i adres organu wydającego licencję		
3.2. Telefon	3.3. Faks	3.4. E-mail
3.5. Data	3.6. Miejsce	3.7. Pieczęć
3.8. Nazwisko i podpis		

(*) Niepotrzebne skreślić

Rys. 6. Licencja dla kierowcy i osoby obsługującej

Licencję wydają właściwe władze, w Polsce jest to Powiatowy Lekarz Weterynarii. Posiadanie licencji uprawnia kierowcę do przewożenia żywych zwierząt. Licencja powinna dotyczyć jedynie wyszczególnionych gatunków lub grup gatunków (*Art. 17 rozporządzenia Rady WE 1/2005*).

1.1. ORGANIZATOR Nazwa i adres ^(*) ^(*)		1.2. Nazwisko osoby odpowiedzialnej za podróż		
		1.3. Telefon/Faks		
2. CAŁKOWITY PRZEWIDYWANY CZAS PODRÓŻY (dni/godziny)				
3.1. Miejsce i kraj WYJAZDU		4.1. Miejsce i kraj PRZEZNACZENIA		
3.2. Data	3.3. Czas	4.2. Data	4.3. Czas	
5.1. Gatunek	5.2. Liczba zwierząt	5.3. Numery zaświadczeń weterynaryjnych		
5.4. Przewidywany całkowity ciężar partii (w kg):		5.5. Całkowita przestrzeń przewidziana na partię (w m ²):		
6. WYKAZ PRZEWIDZIANYCH POSTOJÓW, TRANSFERÓW LUB PUNKTÓW WYJŚCIA				
6.1. Nazwy miejsc postoju lub transferu zwierząt (w tym punkty wyjścia)	6.2. Przyjazd		6.3. Czas trwania (w godzinach)	6.4. Nazwa przewoźnika i nr zezwolenia (jeżeli nie jest organizatorem)
	Data	Czas		
7. Ja, organizator, niniejszym oświadczam, że jestem odpowiedzialny za organizację powyższej podróży oraz że podjąłem odpowiednie środki zapewniające dobrostan zwierząt przez okres całej podróży zgodnie z przepisami rozporządzenia (WE) nr. 1/2005				
8. Podpis organizatora				

^(*) Organizator: patrz definicja w art. 2 lit. q) rozporządzenia Rady (WE) nr. 1/2005

^(*) Jeżeli organizator jest przewoźnikiem, należy podać numer zezwolenia.

Rys. 7. Dziennik podróży – sekcja 1 – planowanie

Dziennik podróży – w przypadku przewozów długotrwałych, domowych gatunków nieparzystokopytnych innych niż zarejestrowane nieparzystokopytne, bydła, owiec, kóz i świń, przewoźnicy organizatorzy stosują przepisy dotyczące dzienników podróży. Dziennik taki składa się z 5 sekcji, w których zamieszczone są wszystkie informacje odnośnie do przewożonych zwierząt, od załadunku, poprzez sam przewóz drogowy, nieprzewidziane sytuacje, stan zwierząt, wyznaczone miejsca postoju, aż do miejsca przeznaczenia. Dziennik prowadzony jest dla konkretnego transportu żywych zwierząt i musi mieć nadany szczególny numer podróży.

1. OPIEKUN w miejscu wyjazdu – Nazwa i adres (jeżeli nie jest organizatorem określonym w sekcji 1 część 1 ^(*))		
2. Miejsce i Państwo Członkowskie wyjazdu ^(*)		
3. Data i czas załadowania pierwszego zwierzęcia ^(*)	4. Liczba załadowanych zwierząt ^(*)	5. Identyfikacja środka transportu
6. Ja, opiekun zwierząt w miejscu wyjazdu niniejszym zaświadczam, że byłem obecny przy załadunku zwierząt. Zgodnie z informacjami, które posiadam, w chwili załadunku określone powyżej zwierzęta były zdolne do transportu, natomiast urządzenia i procedury postępowania ze zwierzętami były zgodne z przepisami rozporządzenia (WE) nr. 1/2005 dotyczącego ochrony zwierząt podczas transportu i powiązanych działań.		
7. Podpis opiekuna w miejscu wyjazdu		
8. DODATKOWE KONTROLE w miejscu wyjazdu		
9. LEKARZ WETERYNARII w miejscu wyjazdu (nazwisko i adres)		
10. Ja, lekarz weterynarii, niniejszym zaświadczam, że byłem obecny przy załadunku zwierząt. Zgodnie z posiadaną przeze mnie wiedzą, w chwili załadunku wspomniane powyżej zwierzęta były zdolne do transportu, zaś pojazdy i procedury transportowe pozostawały w zgodzie z postanowieniami rozporządzenia (WE) nr. 1/2005		
11. Podpis LEKARZA WETERYNARII		

^(*) Opiekun: patrz definicja w art. 2 lit. k) rozporządzenia Rady (WE) nr. 1/2005

^(*) Jeżeli dane różnią się od danych zawartych w sekcji 1.

Rys. 8. Dziennik podróży – sekcja 2 – miejsce wyjazdu

1. ► ^m OPIEKUN w miejscu przeznaczenia/urzędowy LEKARZ WETERYNARIИ ◀ – Nazwa i adres ^(*)			
2. Miejsce i Państwo Członkowskie przeznaczenia/punkt kontroli ^(*)		3. Data i czas kontroli	
4. WYKONANE KONTROLE		5. WYNIK KONTROLI	
		5.1. ZGODNE Z ROZPORZĄDZENIEM	5.2. NIEZGODNE Z ROZPORZĄDZENIEM
4.1. Przewoźnik Numer zezwolenia ^(*)		☐	☐
4.2. Kierowca Numer licencji		☐	☐
4.3. Środek transportu Numer ^(*)		☐	☐
4.4. Przydział przestrzeni średnia przestrzeń/zwierzę w m ²		☐	☐
4.5. Zapisy dziennika podróży i limity czasowe podróży		☐	☐
4.6. Zwierzęta (podać liczbę dla każdej kategorii)			
Skontrolowanych ogółem	Nie nadające się N	Padłe P	Zdolne Z
6. Ja, opiekun zwierząt w miejscu przeznaczenia/urzędowy lekarz weterynarii, niniejszym zaświadczam, że dokonałem kontroli partii zwierząt. Zgodnie z informacjami, które posiadam, w chwili kontroli odnotowano powyższe dane. Jestem świadomy, że właściwe władze zostaną powiadomione możliwie najszybciej o każdej nieprawidłowości oraz o każdym padłym zwierzęciu.			
7. Podpis opiekuna w miejscu przeznaczenia/urzędowego lekarza weterynarii (z pieczęcią urzędową)			

^(*) Niepotrzebne skreślić.

^(*) Jeżeli dane różnią się od danych zawartych w sekcji 1.

^(*) Jeżeli dane różnią się od danych zawartych w sekcji 2

Rys. 9. Dziennik podróży – sekcja 3 – miejsce przeznaczenia

WYPEŁNIA KIEROWCA PODCZAS PODRÓŻY, OŚWIADCZENIE UDOSTĘPNIANE JEST WŁAŚCIWYM WŁADZOM MIEJSCA WYJAZDU W CIĄGU [JEDNEGO MIESIĄCA] OD DATY PRZYJAZDU DO MIEJSCA PRZEZNACZENIA.

Plan zrealizowany – postoje, transfer lub punkty wyjścia

Miejsce i adres	Przyjazd		Wyjazd		Długość postoju	Powód
	Data	Czas	Data	Czas		
Przyczyny różnic między planowanym a zrealizowanym planem/inne uwagi						Data i czas przyjazdu na miejsce przeznaczenia

Liczba i przyczyny zranienia zwierząt oraz/lub padnięć podczas podróży

KIEROWCA(Y) nazwisko i podpis

PRZEWOŹNIK nazwa, numer zezwolenia

Jako przewoźnik, niniejszym zaświadczam, że powyższe dane są prawidłowe i jestem świadomy i jestem przypadki padnięcia zwierząt muszą być zgłoszone właściwym władzom miejsca wyjazdu.

Data i miejsce

Podpis przewoźnika

Rys. 10. Dziennik podróży – sekcja 4 – oświadczenie przewoźnika

1. ZGŁASZAJĄCY nazwisko, tytuł i adres	
2. Miejsce i Państwo Członkowskie, gdzie zaobserwowano nieprawidłowość	3. Data i czas zaobserwowanych nieprawidłowości
4. RODZAJ NIEPRAWIDŁOŚCI	
4.1. Zdolność do transportu ⁽¹⁾ ☐	4.6. Przydział przestrzeni ⁽⁶⁾ ☐
4.2. Środki transportu ⁽²⁾ ☐	4.7. Pozwolenie przewoźnika ⁽⁷⁾ ☐
4.3. Działania transportowe ⁽³⁾ ☐	4.8. Licencja kierowcy ⁽⁸⁾ ☐
4.4. Limity czasu podróży ⁽⁴⁾ ☐	4.9. Zapisy w dzienniku podróży ☐
4.5. Dodatkowe przepisy dotyczące długotrwałego transportu ⁽⁵⁾ ☐	4.10. inne ☐
4.10. Uwagi:	
5. Niniejszym zaświadczam, że sprawdziłem partię wspomnianych powyżej zwierząt i podałem nieprawidłowości wyszczególnione w tym raporcie w odniesieniu do zgodności z przepisami rozporządzenia (WE) nr.1/2005 o ochronie zwierząt podczas transportu i powiązanych działań.	
6. Data i czas przedstawienia raportu właściwym władzom	7. Podpis zgłaszającego

(1) Załącznik I, rozdział I i rozdział VI, ust. 1.9.

(2) Załącznik I, rozdział II i IV.

(3) Załącznik I, rozdział III.

(4) Załącznik I, rozdział V.

(5) Załącznik I, rozdział VI.

(6) Załącznik I, rozdział VII.

(7) Art. 6.

(8) Art. 6 ust. 5.

Rys. 11. Dziennik podróży – sekcja 5 – raport o nieprawidłowościach

Wzór powyższego dokumentu jest zamieszczony w załączniku do rozporządzenia nr 1/2005. Dziennik podróży powinien być zatwierdzony i ostemplowany przez lekarza weterynarii przed rozpoczęciem przewozu. Lekarz sprawdza, czy przewoźnik ma m.in. zezwolenie, licencję, dopuszczenie środka transportu. Stemplowanie dziennika podróży nie jest wymagane w odniesieniu do przewozów przy użyciu systemu nawigacji.

Rodzaj transportu		Transport zwierząt przez ich posiadacza do 50 km	do 65 km	do 8 godz.	pow. 8 godz
Dokumentacja					
licencja dla kierowców i osób obsługujących				X	X
zezwolenie TYP 1				X	
zezwolenie TYP 2					X
Świadectwo zatwierdzenia środka transportu do długotrwałego transportu					X
Dokumenty określające pochodzenie zwierząt, miejsce, datę i czas wyjazdu, miejsce przeznaczenia, przewidywany czas transportu			X*	X**	X**
Identyfikacja zwierząt	Paszport - bydło i konie	X	X	X	X
	Oznakowanie zwierząt	X	X	X	X

*Nie jest określona forma dokumentu.

** W przypadku przewozu międzynarodowego informacje znajdują się w świadectwie zdrowia
W przypadku przewozu trwającego powyżej 8 godzin w dzienniku podróży ostemplowanym przez urzędowego lekarza weterynarii.

Tab. 3. Dokumentacja transportu – zgodnie z rozporządzeniem 1/2005 (źródło: <http://www.piw.tarnobrzeg.pl/ULOTKA.pdf>)

System nawigacji – przewoźnicy domowych nieparzystokopytnych, z wyjątkiem zarejestrowanych nieparzystokopytnych oraz gatunków domowego bydła, owiec, kóz i świń, w długotrwałych przewozach stosują system nawigacji od 1 stycznia 2007 r. do środków transportu drogowego po raz pierwszy wprowadzonych do użytku, natomiast od 1 stycznia 2009 r. do wszystkich środków transportu drogowego. Przechowują oni dane uzyskane przez ten system nawigacji przez co najmniej 3 lata i udostępniają je na wniosek właściwych władz, w szczególności jeżeli przeprowadzane są kontrole. System ten ma umożliwiać zweryfikowanie informacji zawartych w dzienniku podróży oraz dodatkowo rejestrować informacje dotyczące otwarcia lub zamknięcia kłapy załadunkowej.

Opis zdarzenia	Czas początku	Czas trwania	Droga [km]	Pr.	maks	Localiza	Opis lokalizac	LONGITUDE	LATITUDE	TRYB	Distance from location [km]	
Zanik GPS	11.22.2011 00:32	00:00:22	0	0	0	gm.	gm.	2925510	4077332	0	0.02973949	
Jazda	11.22.2011 00:33	00:03:31	5,18	95,2	gm.	gm.	2960908	4078448	0	0.02593693	5,18	
Zanik GPS	11.22.2011 00:36	00:00:24	0	0	0	gm.	gm.	2991442	4078835	0	0.01073123	0
Jazda	11.22.2011 00:37	00:17:21	24,63	96,7	gm.	gm.	2068900	4077837	0	0.00203381	24,63	
Zanik GPS	11.22.2011 00:54	00:01:00	0	0	0	gm.	gm.	2990472	4077513	0	0.001959351	0
Jazda	11.22.2011 00:55	00:00:06	0,11	83,1	gm.	gm.	2990607	4077522	0	0.001959351	0,11	
Zanik GPS	11.22.2011 00:55	00:00:40	0	0	0	gm.	gm.	2991667	4077718	0	0.011947486	0
Jazda	11.22.2011 00:56	02:04:30	149,86	100,5	gm.	gm.	2921277	4025497	0	0	149,86	
Zanik GPS	11.22.2011 03:00	00:00:35	0	0	0	gm.	gm.	2922260	4025280	0	0	
Jazda	11.22.2011 03:01	00:23:09	19,75	93,5	gm.	gm.	2918905	4019992	0	0	19,75	
Postój	11.22.2011 03:24	00:06:14	0	0	0	gm.	gm.	2918903	4019990	0	0.002816517	0
Jazda	11.22.2011 03:32	00:12:37	4,19	63,4	gm.	gm.	2917937	4019677	0	0	4,19	
Postój	11.22.2011 03:45	00:09:25	0	0	0	gm.	gm.	2917925	4019697	0	0	
Zanik GPS	11.22.2011 03:54	00:06:09	0	0	0	gm.	gm.	2917938	4019685	0	0.017434189	0
Zanik GPS	11.22.2011 04:00	00:02:20	0	0	0	gm.	gm.	2917938	4019685	0	0.017434189	0
Zanik GPS	11.22.2011 04:03	00:01:47	0	0	0	gm.	gm.	2917947	4019680	0	0.009202536	0
Postój	11.22.2011 04:05	02:23:12	0	0	0	gm.	gm.	2917947	4019680	0	0.009202536	0
Jazda	11.22.2011 06:28	00:01:36	0,2	14,4	gm.	gm.	2918010	4019520	0	0	0,2	
Postój	11.22.2011 06:29	00:11:24	0	0	0	gm.	gm.	2918010	4019522	0	0.002234978	0
Jazda	11.22.2011 06:41	00:00:18	0,02	6,4	gm.	gm.	2918043	4019530	0	0	0,02	
Kłapa owarta	11.22.2011 06:42	00:09:20	0	0	0	gm.	gm.	2918043	4019530	0	0	
Postój	11.22.2011 06:41	00:12:45	0	0	0	gm.	gm.	2918040	4019530	0	0.002571105	0
Jazda	11.22.2011 06:54	00:21:36	7,7	64,3	gm.	gm.	2917942	4019752	0	0	7,7	
Postój	11.22.2011 07:15	00:32:41	0	0	0	gm.	gm.	2917942	4019753	0	0.001117489	0
Jazda	11.22.2011 07:48	00:18:14	21,45	94,8	gm.	gm.	2921697	4025433	0	0	21,45	
Zanik GPS	11.22.2011 08:06	00:00:47	0	0	0	gm.	gm.	2920285	4025745	0	0	
Jazda	11.22.2011 08:07	02:04:09	152,97	98,8	gm.	gm.	2990330	4071020	0	0.016762817	152,97	
Zanik GPS	11.22.2011 10:11	00:00:25	0	0	0	gm.	gm.	2990690	4071143	0	0	
Jazda	11.22.2011 10:12	00:00:22	0,21	70,1	gm.	gm.	2991242	4071200	0	0.001700964	0,21	
Postój	11.22.2011 10:12	00:04:20	0	0	0	gm.	gm.	2991240	4071200	0	0	
Jazda	11.22.2011 10:16	00:33:57	25,77	92,3	gm.	gm.	2991355	4076448	0	0.015627004	25,77	
Zanik GPS	11.22.2011 10:50	00:00:35	0	0	0	gm.	gm.	2990430	4076678	0	0.012746749	0

Rys. 12. Przykładowy wydruk z systemu nawigacji satelitarnej

Dokumentacja transportu – do transportu zwierząt uprawnione są jedynie osoby posiadające w środku transportu dokumenty określające: pochodzenie zwierząt i ich właściciela, miejsce wyjazdu, datę i czas wyjazdu, przewidziane miejsce przeznaczenia, przewidywany czas trwania przewozu (*art. 4 rozporządzenia 1/2005*). W pojeździe muszą znajdować się również dokumenty określające pochodzenie zwierząt i ich właściciela. W przypadku koni i bydła są to tzw. paszporty, w odniesieniu do pozostałych zwierząt – świadectwa pochodzenia. Do ich posiadania i przekazania do transportu jest zobowiązany właściciel zwierzęcia.

3.3. Czas pracy kierowców w zestawieniu z czasem przewozu zwierząt

3.3.1. Odstępy czasu między pojeniem i karmieniem, czas trwania podróży oraz okresy odpoczynku

Czasy podróży dla zwierząt należących do gatunków domowych nieparzystokopytnych oraz gatunków domowego bydła, owiec, kóz i świń nie mogą przekroczyć ośmiu godzin. Czas ten może zostać przedłużony w przypadku, gdy pojazd transportujący spełnia wymogi rozdziału VI rozporządzenia 1/2005 opisane w rozdziale 2.3. niniejszej

publikacji. Odstępy czasu między pojeniem i karmieniem, czasy trwania podróży oraz okresy odpoczynku w przypadku wykorzystywania pojazdów drogowych, które spełniają ww. wymogi, są zdefiniowane w następujący sposób:

- nieodstawionym cielętom, jagniętom, oraz źrebiętom, które są wciąż karmione mlekiem oraz nieodstawionym prosiętom po ośmiu godzinach należy zapewnić okres odpoczynku trwający przynajmniej 1 godzinę wystarczający w szczególności na podanie płynów oraz w razie konieczności na karmienie. Po tym okresie odpoczynku, mogą one być transportowane przez kolejne 9 godzin;
- świnie mogą być transportowane maksymalnie przez okres 24 godzin; w czasie podróży muszą mieć stały dostęp do wody;
- zwierzęta domowe nieparzystokopytne mogą być transportowane maksymalnie przez okres 24 godzin; podczas podróży muszą otrzymywać płyny oraz w razie konieczności być karmione co osiem godzin;
- wszystkim pozostałym zwierzętom należy zapewnić po 14 godzinach podróży okres odpoczynku trwający przynajmniej jedną godzinę, wystarczający w szczególności na podanie płynów oraz jeżeli jest to konieczne, na karmienie. Po tym okresie odpoczynku mogą być transportowane przez kolejne 14 godzin.

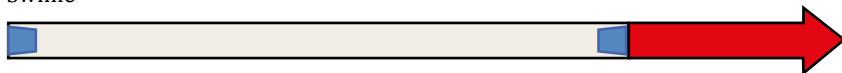
Po ustaleniu czasu podróży zwierzęta muszą zostać rozładowane, nakarmione i napojone oraz odpoczywać przez przynajmniej 24 godziny. Dla dobra zwierząt czas trwania podróży określony powyżej może zostać przedłużony o 2 godziny, biorąc pod uwagę w szczególności bliskość miejsca przeznaczenia. Państwa członkowskie są upoważnione do określania maksymalnego 8-godzinnego nieprzedłużalnego czasu trwania podróży dla transportu zwierząt przeznaczonych do uboju, w przypadku gdy transport odbywa się wyjątkowo z miejsca wyjazdu do miejsca przeznaczenia i oba znajdują się na ich terytorium.

W czasie trwania podróży innych gatunków niż domowe nieparzystokopytne oraz gatunki domowego bydła, owiec, kóz i świń należy zapewnić odpowiednie ilości

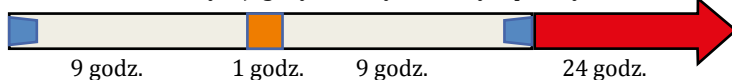
wody i karmy dla drobiu, ptaków domowych i królików, z wyjątkiem przypadku, gdy podróż trwa krócej niż 12 godzin bez uwzględnienia czasu załadowania i rozładowania lub 24 godziny dla kurcząt wszystkich gatunków, pod warunkiem, że podróż jest zakończona w przeciągu 72 godzin od wykucia.

Transportowane psy i koty muszą być karmione w maksymalnych odstępach 24 godzin oraz muszą dostawać wodę w maksymalnych odstępach 8 godzin.

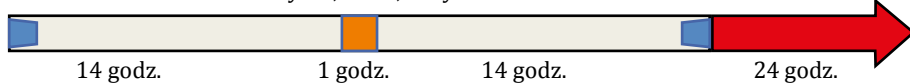
Świnie

Nieodstawione cielęta, jagnięta, kozłęta, źrebięta, prosięta

Odstawione udomowione bydło, owce, kozy

Załadunek i rozładunek

Przerwa w jeździe (np. karmienie, pojenie)

Jazda

Odpoczynek

Rys. 13. Przykładowy czas przewozu zwierząt

3.3.2. Czas pracy kierowców

W oparciu o przepisy ustawy o czasie pracy kierowców oraz rozporządzenia WE 561/06 czas jazdy kierowcy wynosi:

Dzienny czas prowadzenia pojazdu	9 godz. / 2 razy w tygodniu 10 godz.
Przerwa	po 4,5 godz. wynosi 45 min (można ją podzielić I – co najmniej 15 min, II – co najmniej 30 min)
Tygodniowy czas prowadzenia pojazdu	56 godz. / 90 godz. w 2 kolejnych tygodniach
Dzienny okres odpoczynku	w okresie 24 godz. co najmniej 11 godz. lub podzielony na co najmniej 3 godz. i co najmniej 9 godz.
Skrócony dzienny okres odpoczynku	3 razy pomiędzy dwoma tygodniowymi odpoczynkami można skrócić odpoczynek do co najmniej 9 godz. ale mniej niż 11 godz.
Tygodniowy okres odpoczynku	45 godz. ciągłego okresu odpoczynku
Skrócony tygodniowy odpoczynek	co najmniej 24 godz. ale mniej niż 45 godz. – w ciągu 2 kolejnych tygodni kierowca musi zrealizować przynajmniej 2 regularne tygodniowe okresy odpoczynku lub 1 regularny i jeden skrócony okres odpoczynku
Załoga kilkuosobowa (2 kierowców)	jazda ciągła max. 20 godz. po czym co najmniej 9 godz. nieprzerwanego odpoczynku (doba załogi trwa 30 godz.)

Tab. 4. Czas pracy kierowców

3.3.3. Zestawienie czasu przewozu zwierząt z czasem pracy kierowców

	Rozporządzenie (WE) 1/2005	W związku z rozporządzeniem (WE) 561/2006			
		Wartości maksymalne			
	Przewóz	Czas przewozu	Czas jazdy netto	Odległość	
				Przy 65 km/h	Przy 70 km/h
(liczba godzin)	(liczba godzin)	(liczba godzin)	(km)		
1 kierowca		max 10 h jazdy			
Świnie	24	13,5	10	650	700
Koniowate	24 w tym 2 przerwy na pojenie	13,5	10	650	700
Nieodstawione Cielęta, jagnięta, kozłęta i źrebięta	9+≥1+9	14,5	10	650	700
Odstawione bydło, owce i kozy	14+≥1+14	13,5	10	650	700
2 kierowców		max 20 h jazdy			
Świnie	24	22	20	1300	1400
Koniowate	24 w tym 2 przerwy na pojenie	22	20	1267	1365
Nieodstawione Cielęta, jagnięta, kozłęta i źrebięta	9+≥1+9	19	16	1040	1120
Odstawione bydło, owce i kozy	14+≥1+14	23	20	1300	1400
Dla przewozu cieląt, jagniąt, kozłąt i źrebiąt oraz udomowionego bydła, owiec i kóz założono, że przerwa pomiędzy dwoma odcinkami przewozu trwa tylko 1 godzinę, nie ulega przedłużeniu					

Tab. 5. Przykładowe zestawienie czasu pracy kierowców z czasem przewozu zwierząt (źródło: Materiały szkoleniowe Fundacji Eyes on Animals – Alexander Rabitsch)

3.4. Kontrola środka transportu

Po zakończeniu kontroli wymaganych dokumentów przy przewozie żywych zwierząt i kontroli czasu pracy kierowcy należy skontrolować środek transportu. Kontrola taka polega na sprawdzeniu stanu technicznego pojazdu oraz niezbędnego wyposażenia wymaganego podczas przewozu zwierząt. Sprawdzamy w szczególności:

- tablica rejestracyjna (porównanie z numerem rejestracyjnym zawartym w wymaganych dokumentach);
- oznakowanie przewozu żywych zwierząt;
- ochrona przed warunkami atmosferycznymi (dach i osłonięcie ścian);
- wentylatory (liczba, sprawność, moc, niezależność od silnika pojazdu);
- system rejestrujący temperaturę (czujniki w przedziałach ze zwierzętami, monitorowanie w kabinie kierowcy);
- system ostrzegający o temperaturze (utrzymanie właściwej temperatury);
- zbiornik na wodę (pojemność, połączenie z systemami pojenia w każdym przedziale, poziom wody);
- karma w środku transportu (ilość odpowiedniej karmy, zabezpieczenie);
- trap załadunkowy (nachylenie, boczne burty).

Rozdział 4.

Odpowiedzialność karna

Unia Europejska w rozporządzeniu Rady WE 1/2005 w sprawie ochrony zwierząt podczas transportu i związanych z tym działań określa obowiązki ciężące na wszystkich osobach uczestniczących w transporcie zwierząt. Nakłada obowiązki na przewoźników, organizatorów transportu, kierowców i opiekunów. Precyzuje również przepisy odnoszące się do długich podróży i stosowanych pojazdów. Przepisy te mają zapobiec cierpieniom zwierząt i zapewnić im warunki odpowiednie do ich potrzeb.

Środki interwencyjne	
Środki fizyczne	Środki prawne
Środki interwencyjne art. 23 działania niezbędne dla zachowania dobrostanu zwierząt: <ul style="list-style-type: none">- zmiana kierowcy lub osoby obsługującej;<ul style="list-style-type: none">- naprawa środka transportu;- przeniesienie zwierząt do innego środka transportu;<ul style="list-style-type: none">- powrót zwierząt;- rozładunek całkowity/częściowy;<ul style="list-style-type: none">- karmienie / pojenie;<ul style="list-style-type: none">- ściółka;- przerwa / odpoczynek;<ul style="list-style-type: none">- leczenie / terapia;- ubój / eutanazja;<ul style="list-style-type: none">- utylizacja.	Kary art. 25 <ul style="list-style-type: none">- ostrzeżenia;- mandaty;- raporty; - sąd administracyjny (naruszenia mniejsze); <ul style="list-style-type: none">- sąd (naruszenia poważne). Powiadamianie o naruszeniach art. 26 <ul style="list-style-type: none">- właściwe władze; - kraj wyjazdu (przez punkty kontaktowe, art. 24).
	Decyzje administracyjne art. 26 <ul style="list-style-type: none">- cofnięcie:<ul style="list-style-type: none">· zezwolenia przewoźnika;· świadectwa zatwierdzenia środka transportu;· licencji dla osób obsługujących;· zakaz przejazdu przez państwo.

Tab. 6. Rodzaje środków interwencyjnych

Polskie prawodawstwo przewiduje następujące kary:

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt

(t.j.: Dz.U. z 2017 r., poz. 1840)

Art. 35 [Odpowiedzialność karna]

1. Kto zabija, uśmierca zwierzę albo dokonuje uboju zwierzęcia z naruszeniem przepisów art. 6 ust. 1, art. 33 lub art. 34 ust. 1-4 podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

1a. Tej samej karze podlega ten, kto znęca się nad zwierzęciem.

2. Jeżeli sprawca czynu określonego w ust. 1 lub 1a działa ze szczególnym okrucieństwem podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

3. W razie skazania za przestępstwo określone w ust. 1, 1a lub 2 sąd orzeka przepadek zwierzęcia, jeżeli sprawca jest jego właścicielem.

3a. W razie skazania za przestępstwo określone w ust. 1 lub 1a sąd może orzec, a w razie skazania za przestępstwo określone w ust. 2 sąd orzeka tytułem środka karnego zakaz posiadania zwierząt od roku do lat 10; zakaz orzeka się w latach.

4. W razie skazania za przestępstwo określone w ust. 1, 1a lub 2, sąd może orzec wobec sprawcy zakaz wykonywania określonego zawodu, prowadzenia określonej działalności lub wykonywania czynności wymagających zezwolenia, które są związane z wykorzystywaniem zwierząt lub oddziaływaniem na nie, a także może orzec przepadek narzędzi lub przedmiotów służących do popełnienia przestępstwa oraz przedmiotów *pochodzących z przestępstwa*.

5. W razie skazania za przestępstwo określone w ust. 1, 1a lub 2, sąd może orzec nawiązkę w wysokości od 500 zł do 100 000 zł na cel związany z ochroną zwierząt, wskazany przez sąd.

Art. 37b [Kara aresztu lub grzywny dla przewoźnika]

1. Kto, będąc przewoźnikiem w rozumieniu art. 2 lit. x rozporządzenia nr 1/2005:

1) transportuje zwierzęta bez dokumentów, o których mowa w art. 4, art. 10 i art. 11 rozporządzenia nr 1/2005, lub

2) transportuje zwierzęta bez licencji, o której mowa w art. 17 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2005, lub

3) transportuje zwierzęta bez świadectw zatwierdzenia, o których mowa w art. 18 ust. 1 albo art. 19 ust. 1 rozporządzenia nr 1/2005, lub

4) nie zapewnia transportowanym zwierzętom warunków, o których mowa w załączniku I do rozporządzenia nr 1/2005, lub

5) nie wypełnia obowiązku określonego w art. 6 ust. 4 i 6 rozporządzenia nr 1/2005,

podlega karze aresztu lub grzywny.

2. Kto, będąc:

1) opiekunem w rozumieniu art. 2 lit. k rozporządzenia nr 1/2005, nie wypełnia obowiązków określonych w art. 8 tego rozporządzenia,

2) operatorem punktu gromadzenia zwierząt, nie wypełnia obowiązków określonych w art. 9 rozporządzenia nr 1/2005, podlega karze aresztu lub grzywny.

Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym

(t.j.: Dz.U. z 2017 r., poz. 1260)

Art. 38 [Niezbędne dokumenty]

Kierujący pojazdem jest obowiązany mieć przy sobie i okazywać na żądanie uprawnionego organu wymagane dla danego rodzaju pojazdu lub kierującego:

1) dokument stwierdzający uprawnienie do kierowania pojazdem;

2) dokument stwierdzający dopuszczenie pojazdu do ruchu;

3) dokument potwierdzający zawarcie umowy obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadacza pojazdu lub dowód opłacenia składki za to ubezpieczenie;

zaświadczenie o przeprowadzonym badaniu technicznym z wynikiem pozytywnym w zakresie wyposażenia pojazdu w blokadę alkoholową w przypadku, o którym mowa w art. 13 ust. 5 pkt 7 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami;

4) zezwolenie, o którym mowa w art. 106 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami;

4a) dokument potwierdzający kalibrację blokady alkoholowej, wystawiony przez producenta urządzenia lub jego upoważnionego przedstawiciela;

5) inne dokumenty, jeżeli obowiązek taki wynika z odrębnej ustawy.

Powyższy artykuł określa wymagane dokumenty, natomiast kara za ich brak określona jest w artykule 95 KW.

Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń

(t.j.: Dz.U. z 2015 r. poz. 1094)

Art. 95 [Prowadzenie bez dokumentów]

Kto prowadzi na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu pojazd, nie mając przy sobie wymaganych dokumentów,

podlega karze grzywny do 250 złotych albo karze nagany.

W razie ujawnienia braku dokumentów związanych z przewozem żywych zwierząt nie nakłada się kary z art. 95 KW tylko z załącznika do ustawy o transporcie drogowym.

Art. 96 [Nielegalne dopuszczenie do ruchu]

§ 1. Właściciel, posiadacz, użytkownik lub prowadzący pojazd, który na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu dopuszcza:

1) do prowadzenia pojazdu osobę niemającą sprawności fizycznej lub psychicznej w stopniu umożliwiającym należyte prowadzenie pojazdu;

2) do prowadzenia pojazdu osobę niemającą wymaganych uprawnień;

3) do prowadzenia pojazdu osobę znajdującą się w stanie po użyciu alkoholu lub podobnie działającego środka;

4) pojazd do jazdy pomimo braku wymaganych dokumentów stwierdzających dopuszczenie pojazdu do ruchu;

5) pojazd do jazdy, pomimo że pojazd nie jest należycie zaopatrzony w wymagane urządzenia i przyrządy albo pomimo że nie nadają się one do spełnienia swego przeznaczenia;

6) do korzystania z pojazdu samochodowego w sposób niezgodny z jego przeznaczeniem, podlega karze grzywny.

§ 2. Tej samej karze za czyny określone w § 1 pkt 1, 3-6 oraz za nieumyślne dopuszczenie do prowadzenia pojazdu na drodze publicznej przez osobę niemającą wymaganych uprawnień podlega dyspozytor pojazdu lub osoba, do której obowiązków należą jego czynności, a jeżeli takiej osoby nie wyznaczono – kierownik jednostki dysponującej pojazdem.

§ 3. Tej samej karze podlega, kto wbrew obowiązkowi nie wskaże na żądanie uprawnionego organu, komu powierzył pojazd do kierowania lub używania w oznaczonym czasie.

***Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym
(t.j.: Dz. U. z 2017 r. poz. 2200)***

Załącznik nr 1 – kary dla kierowców

Lp.	Wyszczególnienie naruszeń	Wysokość grzywny w złotych
1	2	3
1.	Nieokazanie wypisu z zezwolenia na wykonywanie zawodu przewoźnika drogowego, wypisu z licencji lub innego wymaganego w związku z przewozem drogowym dokumentu, o którym mowa w art. 87 ust. 1 pkt 3 lit. E (dokumenty wymagane przy przewozie zwierząt)	500
2.	Nieokazanie dokumentu potwierdzającego ukończenie wymaganego w związku z wykonywaniem przewozu drogowego szkolenia (art. 17 rozporządzenia 1/2005)	800
3.	Wykonywanie przewozu drogowego żywych zwierząt z naruszeniem zasad dotyczących czasów podróży i postoju	do 2 godzin 200, powyżej 2 godzin 500

Tab. 7. Grzywny nakładane na kierowcę

Załącznik nr 2 – kary na osobę zarządzającą transportem w przedsiębiorstwie

Lp.	Wyszczególnienie naruszeń	Wysokość grzywny w złotych
1	2	3
1.3.	Niewyposażenie kierowcy w inny dokument, o którym mowa w art. 87 ust. 1 pkt 3 lit. E, wymagany w związku z realizowanym przewozem	500 za każdy dokument
4.	Dopuszczenie do wykonywania przewozu drogowego zwierząt osoby obsługującej lub opiekuna zwierząt nieposiadających kwalifikacji do transportu zwierząt potwierdzonych przez powiatowego lekarza weterynarii	500
5.	Niewyznaczenie osoby odpowiedzialnej za transport zwierząt	500
6.	Długotrwały przewóz domowych gatunków nieparzystokopytnych innych niż zarejestrowane nieparzystokopytne, bydła, owiec, kóz i świń bez sporządzenia dziennika podróży	1000
7.	Długotrwały przewóz domowych gatunków nieparzystokopytnych innych niż zarejestrowane nieparzystokopytne, bydła, owiec, kóz i świń z nieprawidłowo sporządzonym dziennikiem podróży	500
8.	Nieuzyskanie wymaganego w przewozie drogowym świadectwa zdrowia zwierząt lub dokumentów określonych w art. 4 rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2005 z dnia 22 grudnia 2004 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas transportu i związanych z tym działań oraz zmieniającego dyrektywy 64/432/EWG i 93/119/WE oraz rozporządzenie (WE) nr 1255/97	500
9.	Dopuszczenie do przekroczenia czasu przewozu danego gatunku zwierząt	500
10.	Dopuszczenie do przewozu zwierząt pojazdem nieprzystosowanym do przewozu danego gatunku zwierząt	1000
11.	Dopuszczenie do niepowiadomienia lekarza weterynarii o ujawnionej podczas przewozu chorobie, zranieniu albo padnięciu transportowanego zwierzęcia	500
12.	Dopuszczenie do niedopełnienia warunków specjalnych określonych dla przewozu zwierząt	500
13.	Niedopełnienie lub niewłaściwe wykonywanie obowiązków związanych z obsługą zwierząt podczas wykonywania ich przewozu	1000

Tab. 8. Grzywny nakładane na zarządzającego w przedsiębiorstwie

Załącznik nr 3 – kary na przedsiębiorcę

Lp.	Wyszczególnienie naruszeń	Wysokość kary pieniężnej w złotych
1	2	3
8.1.	Wykonywanie przewozu drogowego żywych zwierząt przez przewoźnika nieposiadającego odpowiedniego zezwolenia	6000

Tab. 9. Kara pieniężna na przedsiębiorcę

Powiadomienie – przesłanie notatki do właściwego dla miejsca kontroli Powiatowego Lekarza Weterynarii (PLW)	Wezwanie właściwego dla miejsca kontroli Powiatowego Lekarza Weterynarii (m.in.) w przypadku:
stwierdzenie wszelkich naruszeń dotyczących zasad transportu zwierząt (PLW podejmuje działania w celu wyegzekwowania działań naprawczych, lub powiadamia właściwy organ, który wydał zezwolenie lub świadectwo zatwierdzenia)	1) stwierdzenia naruszeń dot. dobrostanu zwierząt, ze względu na konieczność podjęcia decyzji co do dalszego transportu, w szczególności: – transportu zwierząt kontuzjowanych, rannych, niezdolnych do samodzielnego poruszania się, leżących lub martwych – stanu technicznego środka transportu powodującego ciężkie urazy zwierząt, 2) transportu zwierząt nieoznakowanych, bez identyfikacji.

Tab. 10. Współpraca z Inspekcją Weterynaryjną. Każdy ww. przypadek należy rozpatrywać indywidualnie i zaleca się uzgodnienie z PLW (źródło: <http://www.piw.tarnobrzeg.pl/ULOTKA.pdf>)

Literatura

- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (t.j.: Dz.U. z 2017 r., poz. 1840);
- Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym (t.j.: Dz.U. z 2017 r., poz. 1260);
- Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (t.j.: Dz.U. z 2015 r. poz. 1094);
- Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym (t.j.: Dz. U. z 2017 r. poz. 2200);
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1/05 z dnia 22 grudnia 2004 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas transportu i związanych z tym działań oraz zmieniające dyrektywy 64/432/EWG i 93/119/WE oraz rozporządzenie (WE) nr 1255/97 (Dz.U. UE seria L z 2005 r. nr 3);
- Materiały szkoleniowe Fundacji Eyes on Animals Alexander Rabitsch;
- <http://www.piw.tarnobrzeg.pl/ULOTKA.pdf>.

Zakład Prewencji i Ruchu Drogowego

mł. asp. Dorota Dziubek
mł. asp. Elżbieta Sęktas

Szkoła Policji w Katowicach
ul. gen. Jankego 276
40-684 Katowice-Piotrowice
www.katowice.szkolapolicji.gov.pl

